

D Fonetická transkripce češtiny

Jistou nesnáz při použití transkripce IPA (International Phonetic Alphabet) v češtině může představovat zápis některých samohlásek. Mezinárodní transkripce označuje již volbou grafému rozdíl tzv. zavřené a otevřené výslovnosti samohlásek jednoho typu, např. vokály e-ové [e]-[ɛ] atd. Ve standardní formě češtiny je tento rozdíl – kromě kvalitativního rozlišení krátkého a dlouhého *i* – nepodstatný a volba grafému na základě srovnání s jinými jazyky (pokud srovnávání neprovádíme) by jednak vedla ke zbytečně složitějšímu zápisu, jednak by případně mohla navozovat zkreslenou představu o kvalitě českých hlásek. V české transkripci tedy zanedbáváme skutečnost, že se české *e* spíše blíží výslovnosti zachycované znakem [ɛ], nikoli [e], které označuje zavřenější výslovnost. V některých formách transkripce nalezneme pro i-ové vokály [ɪ] a [i:], které se navzájem liší kvalitou, pouze znaky [i] a [i:].

Další drobné obtíže vznikají při zápisu souhlásek, kde skupina afrikát je v IPA zapisována spřežkami a palatální okluzívy *t' d' ň* (v jazycích méně běžné) mají zvláštní znaky.

Česká fonetická transkripční soustava podle obecného doporučení Mezinárodní fonetické asociace vychází ze základního inventáře českých grafémů. Pro hlásky, které nemají samostatné písmeno, používá nejčastěji znaky převzaté z transkripce IPA, podobně přebírá některé doplňující diakritické značky.

Následující příklad připomene, že v transkripci zaznamenáváme segmentální složení jazykových jednotek podle výslovnosti, nikoli podle pravopisu.

A děvče mě svým zpěvem docela probudilo.

[ʔa d'ɛfɕɛ mɛ svɪ:m spjɛvɛm scɛla probuɔ'ɪlo] – česká soustava

[ʔa jɛftʃɛ mɛnɛ svɪ:m spjɛvɛm stɕɛla probuɔjɪlo] – soustava IPA

Tab. 4-1 Fonetická transkripce češtiny (přehled nejpoužívanějších značek a diferencí proti běžné grafice)

Samohlásky

Samohlásky krátké			Samohlásky dlouhé		
běžný pravopis	transkripce		běžný pravopis	transkripce	
	česká	IPA		česká	IPA
a	a	a	á	a:	a:
e	e	ɛ	é	e:	ɛ:
i	ɪ	ɪ	í	i:	i:
o	o	o	ó	o:	o:
u	u	u	ú, ů	u:	u:

Další značky používané při transkripci samohlásek (v české soustavě shodně s IPA):

nižší (otevřená)	ɐ	vyšší (zavřená) samohláska	ɛ
polodlouhá	eː	velmi krátká	ě
redukovaná	ə	centralizovaná	ě
desonorizovaná / neznělá	ɛ̥	nazalizovaná / nazální	ã
zaokrouhlenější	ɔ̞	méně zaokrouhlená	ɔ̝
přednější	a̟	zadnější	a̠
ráz před samohláskou	ʔe	neslabičnost	ɛ̥
třepená fonace	ɛ̥̤	dyšná fonace	ɛ̥̤̥

Souhlásky

Souhlásky, jejichž zápis se liší v pravopisu a v některé transkripci			Souhlásky, které nejsou v pravopisu zaznamenány			
běžný pravopis	transkripce		popis hlásky	běžný pravopis	transkripce	
	česká	IPA			česká	IPA
ṭ	ṭ	c	velární nazála	n	ɲ	
ḍ	ḍ	ɟ	retozubná nazála	m	ɱ	
ň	ň	ɲ				
c	c	ts̺	znělé c	c	dz̺	dz̺
č	č	tʃ̺	znělé č	č	dž̺	dž̺
ř	ř	r̺	neznělé ř	ř	ř̺	ř̺
ch	x	x	znělé ch	ch	ɣ	ɣ
h	h	ɦ				

Další značky používané při transkripci souhlásek (v české soustavě shodně s IPA):

aspirovaná	k ^h	s nazální explozí	t ⁿ
palatalizovaná	k ^j	s laterální explozí	d ^l
velarizovaná	l ^v	bez exploze	p ^ʷ
labializovaná	t ^w	slabičná	ɾ
desonorizovaná / neznělá	b̥ ɡ̥	dentální	ɖ
sonorizovaná / znělá	ɖ	apikální	ɖ
třepená fonace	ɱ̤	dyšná fonace	ɱ̤̤

THE INTERNATIONAL PHONETIC ALPHABET (revised to 2005)

CONSONANTS (PULMONIC)

© 2005 IPA

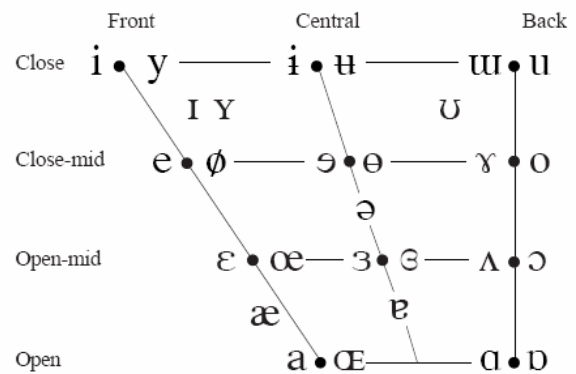
	Bilabial	Labiodental	Dental	Alveolar	Postalveolar	Retroflex	Palatal	Velar	Uvular	Pharyngeal	Glottal
Plosive	p b		t d			ʈ ɖ	c ɟ	k ɡ	q ɢ		ʔ
Nasal	m	ɱ	n			ɳ	ɲ	ŋ	ɴ		
Trill	ʙ		r						ʀ		
Tap or Flap		ⱱ	ɾ			ɽ					
Fricative	ɸ β	f v	θ ð	s z	ʃ ʒ	ʂ ʐ	ç ʝ	x ɣ	χ ʁ	ħ ʕ	h ɦ
Lateral fricative			ɬ ɮ								
Approximant		ʋ	ɹ			ɻ	j	ɰ			
Lateral approximant			l			ɭ	ʎ	ʟ			

Where symbols appear in pairs, the one to the right represents a voiced consonant. Shaded areas denote articulations judged impossible.

CONSONANTS (NON-PULMONIC)

Clicks	Voiced implosives	Ejectives
◌ ɸ Bilabial	ɓ Bilabial	◌ ʼ Examples:
◌ ɸ Dental	ɗ Dental/alveolar	pʼ Bilabial
◌ ɸ (Post)alveolar	ɟ Palatal	tʼ Dental/alveolar
◌ ɸ Palatoalveolar	ɡ Velar	kʼ Velar
◌ ɸ Alveolar lateral	ɠ Uvular	sʼ Alveolar fricative

VOWELS

SUPRASEGMENTALS

- ˈ Primary stress
- ˌ Secondary stress
- ː Long eː
- ˑ Half-long eˑ
- ◌̥ Extra-short ɛ̥
- ◌̥ Minor (foot) group
- ◌̥ Major (intonation) group
- ◌̥ Syllable break ɹi.ækt
- ◌̥ Linking (absence of a break)

OTHER SYMBOLS

Λ Voiceless labial-velar fricative	ɕ ʑ Alveolo-palatal fricatives
W Voiced labial-velar approximant	ɺ Voiced alveolar lateral flap
ɥ Voiced labial-palatal approximant	ɺ Simultaneous ʃ and x
ħ Voiceless epiglottal fricative	
ʕ Voiced epiglottal fricative	Affricates and double articulations can be represented by two symbols joined by a tie bar if necessary.
ʔ Epiglottal plosive	

kp̥ ts̥

DIACRITICS   Diacritics may be placed above a symbol with a descender, e.g. $\overset{\circ}{\mathfrak{h}}$

$\overset{\circ}{}$ Voiceless	$\overset{\circ}{\mathfrak{n}} \quad \overset{\circ}{\mathfrak{d}}$	$\overset{\circ}{}$ Breathy voiced	$\overset{\circ}{\mathfrak{b}} \quad \overset{\circ}{\mathfrak{a}}$	$\overset{\circ}{}$ Dental	$\overset{\circ}{\mathfrak{t}} \quad \overset{\circ}{\mathfrak{d}}$
$\underset{\sim}{}$ Voiced	$\underset{\sim}{\mathfrak{s}} \quad \underset{\sim}{\mathfrak{t}}$	$\underset{\sim}{}$ Creaky voiced	$\underset{\sim}{\mathfrak{b}} \quad \underset{\sim}{\mathfrak{a}}$	$\underset{\sim}{}$ Apical	$\underset{\sim}{\mathfrak{t}} \quad \underset{\sim}{\mathfrak{d}}$
$\overset{\text{h}}{}$ Aspirated	$\overset{\text{h}}{\mathfrak{t}} \quad \overset{\text{h}}{\mathfrak{d}}$	$\underset{\sim}{}$ Linguolabial	$\underset{\sim}{\mathfrak{t}} \quad \underset{\sim}{\mathfrak{d}}$	$\underset{\sim}{}$ Laminal	$\underset{\sim}{\mathfrak{t}} \quad \underset{\sim}{\mathfrak{d}}$
$\underset{\text{,}}{}$ More rounded	$\underset{\text{,}}{\mathfrak{o}}$	$\overset{\text{w}}{}$ Labialized	$\overset{\text{w}}{\mathfrak{t}} \quad \overset{\text{w}}{\mathfrak{d}}$	$\underset{\sim}{}$ Nasalized	$\underset{\sim}{\mathfrak{e}}$
$\underset{\text{c}}{}$ Less rounded	$\underset{\text{c}}{\mathfrak{o}}$	$\overset{\text{j}}{}$ Palatalized	$\overset{\text{j}}{\mathfrak{t}} \quad \overset{\text{j}}{\mathfrak{d}}$	$\overset{\text{n}}{}$ Nasal release	$\overset{\text{n}}{\mathfrak{d}}$
$\underset{\text{+}}{}$ Advanced	$\underset{\text{+}}{\mathfrak{u}}$	$\overset{\text{V}}{}$ Velarized	$\overset{\text{V}}{\mathfrak{t}} \quad \overset{\text{V}}{\mathfrak{d}}$	$\overset{\text{l}}{}$ Lateral release	$\overset{\text{l}}{\mathfrak{d}}$
$\underset{\text{-}}{}$ Retracted	$\underset{\text{-}}{\mathfrak{e}}$	$\overset{\text{f}}{}$ Pharyngealized	$\overset{\text{f}}{\mathfrak{t}} \quad \overset{\text{f}}{\mathfrak{d}}$	$\overset{\text{r}}{}$ No audible release	$\overset{\text{r}}{\mathfrak{d}}$
$\overset{\text{..}}{}$ Centralized	$\overset{\text{..}}{\mathfrak{e}}$	$\underset{\sim}{}$ Velarized or pharyngealized	$\underset{\sim}{\mathfrak{t}}$		
$\times$ Mid-centralized	$\overset{\times}{\mathfrak{e}}$	$\underset{\text{+}}{}$ Raised	$\underset{\text{+}}{\mathfrak{e}} \quad (\underset{\text{+}}{\mathfrak{I}} = \text{voiced alveolar fricative})$		
$\underset{\text{r}}{}$ Syllabic	$\underset{\text{r}}{\mathfrak{n}}$	$\underset{\text{r}}{}$ Lowered	$\underset{\text{r}}{\mathfrak{e}} \quad (\underset{\text{r}}{\mathfrak{\beta}} = \text{voiced bilabial approximant})$		
$\underset{\text{c}}{}$ Non-syllabic	$\underset{\text{c}}{\mathfrak{e}}$	$\underset{\text{+}}{}$ Advanced Tongue Root	$\underset{\text{+}}{\mathfrak{e}}$		
$\underset{\sim}{}$ Rhoticity	$\underset{\sim}{\mathfrak{a}} \quad \underset{\sim}{\mathfrak{a}}$	$\underset{\text{r}}{}$ Retracted Tongue Root	$\underset{\text{r}}{\mathfrak{e}}$		

TONES AND WORD ACCENTS			
LEVEL		CONTOUR	
$\overset{\text{e}}{\text{or}}$	$\lceil$ Extra high	$\overset{\text{e}}{\text{or}}$	$\nearrow$ Rising
$\overset{\text{e}}{\text{e}}$	$\lceil$ High	$\overset{\text{e}}{\text{e}}$	$\searrow$ Falling
$\overset{\text{e}}{\text{e}}$	$\lceil$ Mid	$\overset{\text{e}}{\text{e}}$	$\nearrow$ High rising
$\overset{\text{e}}{\text{e}}$	$\lceil$ Low	$\overset{\text{e}}{\text{e}}$	$\nearrow$ Low rising
$\overset{\text{e}}{\text{e}}$	$\lceil$ Extra low	$\overset{\text{e}}{\text{e}}$	$\nearrow$ Rising-falling
$\downarrow$	Downstep	$\nearrow$	Global rise
$\uparrow$	Upstep	$\searrow$	Global fall